

موضوع مقاله:

کیفیت وحی قرآنی در قرآن

نام مولفین*

اعظم عباسی

مریم جهانگیری

فهیمه باقریان

افسانه وهابی

* طلاب حوزه علمیه جامعه النور اصفهان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

قرآن به عنوان کتاب آسمانی مسلمانان بر حقیقتی توجه کرده است که آن در قالب واژه‌ی وحی بیان شده است. این حقیقت با سوالها و بحث و گفتگوهای زیادی همراه شده است. یکی از مهمترین سؤالاتی که در این خصوص توجه اندیشمندان قرآنی را به خود جلب کرده کیفیت وحی قرآنی است. در این تحقیق سعی بر آن شده به این سوال از دیدگاه قرآن پرداخته شود. در پاسخ به این سوال این کیفیت در سه محور بررسی شده است. محور اول: کیفیت ارسال وحی. محور دوم: کیفیت وحیانی بودن لفظ و معنا و محور سوم: کیفیت نزول وحی. و نتیجه حاصل از این بررسی در سه محور بیان شده اینگونه می باشد که قرآن کیفیت ارسال وحی به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را علاوه بر دو طریق مرسوم ارسال به سایر انبیاء که وحی از وراء حجاب و وحی به واسطه فرشته بوده است طریق سوم ارسال که همان وحی بی واسطه می باشد به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) اختصاص داده است. همچنین در مسأله کیفیت نزول، قرآن هر دو قسم نزول هم دفعی و هم تدریجی را به وحی قرآنی نسبت داده است و ادله بررسی شده در قرآن مبتنی بر وحیانی بودن لفظ و معنای وحی این حقیقت را به خوبی آشکار می سازد که قرآن از هر دو جنبه از جانب خداوند متعال است.

کلید واژه: وحی قرآنی، کیفیت، لفظ و معنا، نزول دفعی و تدریجی.

فهرست مطالب

عنوان

.....	مقدمه
۵.....	
۵.....	معنا شناسی واژه وحی.....
۶.....	انواع دریافت وحی.....
۶.....	وحی مستقیم.....
۸.....	وحی از طریق ارسال رسول.....
۹.....	وحی من وراء حجاب.....
۱۱.....	وحيانی بودن الفاظ قرآن.....
۱۴.....	ادله وحيانی بودن لفظ ومعناى قرآن.....
۱۸.....	نزول دفعی و تدریجی.....
۲۲.....	نتیجه.....
۲۳.....	فهرست مطالب.....

مقدمه

وحی به عنوان تنها وسیله مورد اطمینان برای دریافت نقشه حرکت انسان در طول حیات خود از جایگاه و اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است و این اهمیت باعث شده که پیرامون این مساله بحثهای متنوع و جنجال برانگیزی مطرح شود به طوری که در محورهای مختلف کیفیت وحی و خصوصاً وحی قرآن که وسط پیامبر خاتم (صلی الله علیه و آله) به عنوان آخرین و کاملترین دستورالعمل بشر معرفی شده نظرات مختلفی ارائه شود. برای فهم چگونگی این کیفیت از دیدگاه قرآن لازم است سه حیطه بررسی شود. اول: بررسی کیفیت ارسال وحی بر نبی مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله). دوم: بررسی کیفیت وحیانی بودن الفاظ و معانی قرآن که آیا وحی بر قلب مبارک نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) نازل می شده و پیامبر (صلی الله علیه و آله) خود، جامه الفاظ به معانی می پوشانده اند حال اینکه اگر این چنین می بود پس چه تفاوتی مابین احادیث قدسی و عبارات قرآنی می باشد، و سوم: بررسی کیفیت نزول قرآن کریم بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) که این سؤال مطرح می شود که آیا قرآن به صورت دفعی بر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) نازل شده است و یا به صورت تدریجی و یا فرض سومی هم در کار است و آن اینکه کیفیت نزول قرآن هم به صورت دفعی و هم به صورت تدریجی بوده است.

نتیجه

از مجموع مطالبی که عنوان شد می توان نتیجه گرفت که وحی در لغت به معانی متفاوتی بکار رفته است از جمله اشاره سریع و پنهانی، الهام و...، دیگر اینکه با توجه به آیات قرآن وحی از هر سه طریق (بدون واسطه، من وراء حجاب، ارسال رسول) به رسول گرامی اسلام نازل می شده است، و ایشان وحی بدون واسطه را در یک مقام و مرتبه عالی که همان مقام "لدن" نام دارد از خداوند دریافت نموده است که این خود بیانگر قابلیت و مقام والای حضرت ختمی مرتب (صلی الله علیه و آله و سلم) می باشد. همچنین از میان دیدگاههای مختلف در مورد وحیانی بودن الفاظ قرآن با توجه به ادله نقلی که بیان شد مشخص می گردد که لفظ و معنای قرآن هردو از جانب خداوند متعال است و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) هیچ گونه دخل و تصرفی در آن نداشته است، و در پایان اینکه قرآن در شب قدر به صورت دفعی به قلب پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرود آمده و طی بیست و سه سال تحت موقعیت ها و شرایط گوناگون به صورت تدریجی بر ایشان نازل گردیده است.

فهرست منابع

الف) فهرست کتب فارسی :

- * قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی .
۱. امین، بانو مجتهد، مخزن العرفان، ج ۱۱، بی جا، انتشارات انجمن حمایت از خانواده های بی سرپرست، بی تا.
 ۲. جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی، ج ۱ و ۳، چاپ سوم، قم، انتشارات اسراء، ۱۳۸۱.
 ۳. - ، - ، تفسیر تسنیم، ج ۱۲ و ۵، چاپ پنجم، قم، انتشارات اسراء، ۱۳۸۴.
 ۴. جوان آراسته، حسین، درسنامه علوم قرآنی، چاپ ششم، قم، انتشارات بوستان کتاب قم، ۱۳۸۰.
 ۵. جواهری، سید محمد حسن، پرسمان علوم قرآنی، چاپ سوم، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۵.
 ۶. حسینی دشتی، سید مصطفی، معارف و معاریف، چاپ دوم، قم، انتشارات مفید، ۱۳۷۶.
 ۷. حسینی همدانی، سید محمد حسین، انوار درخشان در تفسیر قرآن، چاپ اول، تهران، انتشارات لطفی، ۱۴۰۴ ه.ق.
 ۸. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن کریم، ترجمه حسین خدا پرست، چاپ اول، قم، انتشارات نوید اسلام، ۱۳۸۷.
 ۹. رامیار، محمود، تاریخ قرآن، چاپ سوم، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۹.
 ۱۰. سعیدی روشن، محمد باقر، علوم قرآن، چاپ اول، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۷۷.

۱۱. شکیب، محمود، بررسی علمی خداشناسی در قرآن، قم، بی جا، ۱۳۸۸.
۱۲. طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه محمد باقر موسوی همدانی، ج ۱۵ و ۱۸ و ۲۰، چاپ بیست و یکم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۵.
۱۳. -، -، قرآن در اسلام، چاپ ششم، قم، انتشارات بوستان کتاب، ۱۳۹۱.
۱۴. طبرسی، ابوعلی فضل ابن حسن، ترجمه جوامع الجامع، گروهی از مترجمین، چاپ دوم، مشهد، انتشارات بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷.
۱۵. فیض کاشانی، ملا محمد حسن، ترجمه تفسیر صافی، مترجمین جمعی از فضلاء دوره عالی مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآن، ج ۱.۵، چاپ اول، قم، انتشارات نوید اسلام، ۱۳۸۶.
۱۶. قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۱۰.۱۲، چاپ پنجم، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۴.
۱۷. قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۷، چاپ پانزدهم، تهران، انتشارات دارالکتب اسلامی، ۱۳۸۴.
۱۸. مطهری، مرتضی، وحی و نبوت، چاپ بیست و هشتم، قم، انتشارات صدرا، ۱۳۸۹.
۱۹. معرفت، محمد هادی، علوم قرآنی، چاپ چهارم، قم، انتشارات مؤسسه فرهنگی التمهید، ۱۳۸۱.
۲۰. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۲۰، چاپ بیست و هفتم، تهران، انتشارات دارالکتب اسلامی، ۱۳۸۶.
۲۱. ناصحیان، علی اصغر، علوم قرآنی در مکتب اهل بیت علیهم السلام، چاپ اول مشهد مقدس، انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۹.
۲۲. هاشمی رفسنجانی، اکبر، تفسیر راهنما، ج ۴، چاپ دوم، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹.

ب) فهرست کتب عربی :

۱. سیوطی، جلال الدین، الاتقان فی علوم القرآن، ج ۱، چاپ دوم، بیروت، انتشارات دار الکتب، ۱۴۲۱ه.ق.
۲. طبرسی، الشیخ ابی علی الفضل بن الحسن، مجمع البیان، ج ۲، بیروت، انتشارات دار المعرفت، بی تا.

۳. عروسی حویزی، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نورالثقلین، ج ۶، چاپ اول، بیروت، انتشارات موسسه تاریخ العربیه، ۱۴۲۲ه.ق.
۴. علامه مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن، ج ۱۳، چاپ سوم، لبنان، انتشارات مرکز نشر آثار علامه مصطفوی، ۱۴۳۰ه.ق.

فهرست مآخذ

الف) فهرست کتب فارسی :

۱. احمدی، حبیب الله، پژوهشی در علوم قرآن، چاپ چهارم، قم، انتشارات فاطیما، ۱۳۸۱.
۲. انیس، ابراهیم، فرهنگ معجم و سیط، ترجمه محمد بندرریگی، ج ۲، چاپ دوم، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۸۶. جوادی آملی، عبدالله، وحی و رهبری، چاپ اول، بی جا، ۱۳۶۸.
۳. بحرانی، سید هاشم، البرهان، ترجمه دکتر رضا ناظمیان و جمعی از همکاران، ج ۲، چاپ دوم، تهران، انتشارات کتاب صبح، ۱۳۸۹.
۴. رادمش، محمد حسین، آشنایی با علوم قرآنی، چاپ چهارم، تهران، انتشارات علوم نوین جامی، ۱۳۷۴.
۵. زرقانی، محمد، ترجمه مناهل العرفان، چاپ اول، تهران، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۵.
۶. صادقی، هادی، در آمدی بر کلام جدید، چاپ چهارم، قم، انتشارات طه، ۱۳۸۹.
۷. عرب صالحی، محمد، مسئله وحی، چاپ اول، تهران، انتشارات کانون اندیشه جوان، ۱۳۹۱.
۸. محمدی ری شهری، محمد، فلسفه وحی و نبوت، چاپ دهم، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۵.
۹. مصباح، محمد تقی، قرآن شناسی، تحقیق و نگارش محمود رجبی، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ اول، ۱۳۷۶.

ب) فهرست کتب عربی :

۱. الزین، شیخ عاطف، تفسیر مفردات الفاظ قرآن، بیروت، انتشارات دار الکتب لبنانی، ۱۴۰۴ه.ق.
۲. زرکشی، محمد بن عبدالله، البرهان فی علوم القرآن، ج ۱، چاپ اول، بیروت، انتشارات دارالمعرفه، ۱۴۱۰ه.ق.